

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1.1 วีรพจน์ เหล่าโพธิวิหาร (2544)

ทำการศึกษาทฤษฎี ปรัชญา และขั้นตอนในการนำระบบ Six Sigma มาใช้ปรับปรุงผลผลิตภาพรวมถึงกำหนดแนวทางการแก้ไขปรับปรุงสำหรับอุตสาหกรรมฮาร์ดดิสก์ โดย บริษัทซีเทค เทคโนโลยี (ประเทศไทย) จำกัด นำไปใช้ประกอบด้วยแผนการดำเนินงานกระบวนการ การจัดโครงสร้างองค์กร การอบรม และเส้นทางของระบบ Six Sigma ซึ่งสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในด้านต้นทุนที่ประหยัดได้ประมาณ 353,300 เหรียญสหรัฐ ซึ่งถือว่าประหยัด ได้เกินกว่าเป้าที่ตั้งไว้

2.1.2 นवलพรรณ ใจงาม (2543)

ทำการวิจัยเกี่ยวกับการลดของเสียที่เกิดจากการถ่ายเทกระแสไฟฟ้าสถิตย์ในกระบวนการประกอบหัวอ่านโดยใช้แนวทาง Six Sigma โดยหลังจากการดำเนินการปรับปรุงกระบวนการผลิตพบว่าอัตราส่วนข้อบกพร่องจากการถ่ายเทกระแสไฟฟ้าสถิตย์ลดลงจาก 31,600 DPPM เป็น 7,890 DPPM หรือเมื่อเทียบในระดับ σ จากระดับ 3.36 เป็น 3.91 แล้วสามารถลดค่าเสียหาย และได้รับผลประโยชน์ตอบแทน จากการปรับปรุงคุณภาพ 163,999 ดอลลาร์สหรัฐ ภายในระยะเวลา 2 ไตรมาส

2.1.3 พิศิษฐ์ เจริญกิจวิวัฒน์ (2541)

ทำการศึกษาการปรับปรุงคุณภาพของสายควบคุมไฟฟ้า เพื่อที่จะบรรลุนความต้องการของลูกค้าในโรงงานประกอบชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ โดยเน้นการปรับปรุงในด้านกิจกรรมโรงงาน โดยใช้เทคนิค FMEA มาใช้ในการป้องกัน ลด และกำจัดข้อผิดพลาดที่เคยเกิดขึ้น และข้อผิดพลาดที่มีโอกาสที่จะเกิดขึ้นสำหรับสินค้าในปัจจุบัน เริ่มจากการทำ Pareto คำร้องเรียนจากลูกค้า เพื่อนำมาเป็นเกณฑ์คุณภาพ โดยพิจารณาด้านต้นทุน และการเกิดขึ้นเองของ เกณฑ์คุณภาพการปรับปรุงแผนการสุ่มตัวอย่าง ได้นำมาปรับปรุงระหว่างดำเนินการ การใช้ FMEA พบว่าคำร้องเรียนของลูกค้าลดลงถึงร้อยละ 43.76

2.1.4 บุญสม ประเสริฐอุครกุล (2539)

ทำการศึกษาหาวิธีการที่เหมาะสมในการควบคุมกระบวนการเชิงสถิติของโรงงาน ตัวอย่าง จากการศึกษาพบว่าบางจุดของงานมีการใช้การควบคุมติดกัน กระบวนการเชิงสถิติอย่างไม่ถูกต้อง และไม่เหมาะสมโดยวัดจากความสามารถของเครื่องจักร ทำการวัดค่า Cp และวัดความสามารถของกระบวนการผลิต Cpk เพื่อออกแบบวิธีการควบคุมกระบวนการผลิตเชิงสถิติอย่างเหมาะสม

จากผลการวิจัยได้ปรับปรุงวิธีการควบคุมกระบวนการเชิงสถิติ 2 ลักษณะ คือ การใช้แผนภูมิเฉลี่ยและพิสัย การใช้แผนการสุ่มตัวอย่างแบบต่อเนื่อง และ ประเมินผลลัพธ์จากค่า Cp และ Cpk ที่เกิดขึ้นในกระบวนการผลิต ค่าความเที่ยงตรง เปอร์เซ็นต์ของเสียของชิ้นงานที่เกิดขึ้น และ จำนวนการผลิตที่เกิดขึ้น พบว่าปริมาณการผลิตลดลง ก่อนที่มีการปรับปรุง และค่าความเที่ยงตรง ในการตรวจสอบของจุดตรวจสอบเพิ่มขึ้นจากการปรับปรุง

2.1.5 ชาญชัย บวร โสภชัย (2545)

ทำการลดปริมาณของเสียที่เกิดจากค่า Pitch static attitude (PSA) ของแข็งจากหัวอ่าน โดยนำวิธีการปรับปรุงกระบวนการผลิตตามแนวทาง Six Sigma มาประยุกต์ใช้เพื่อศึกษาหาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อค่าความแปรปรวนของ PSA และหาเงื่อนไขที่เหมาะสมของปัจจัยดังกล่าว ในการผลิตที่จะทำให้ค่าความแปรปรวนลดลงได้ ซึ่งก่อนการปรับปรุงกระบวนการผลิต มีปริมาณของเสียเท่ากับ 4,456 DPPM จากข้อมูลหลังจากปรับปรุงการพบว่า มีปริมาณของเสียเกิดขึ้น 997 DPPM ซึ่งคิดเป็น 77.63 % ของจำนวนของเสียที่ลดลงได้ ก่อนการปรับปรุงกระบวนการผลิต และสามารถจะลดความสูญเสียได้เป็นจำนวนเงิน 2,750,500บาท โดยประมาณการจากการขายที่พยากรณ์ไว้ของบริษัทจากเดือนกรกฎาคม 2545 ถึงเดือน มีนาคม 2546

2.1.6 ชัยนต์ จุฑาพันธ์ (2543)

ทำการศึกษาเพื่อลดค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่มงานของค่าแรงสปริงของแข็งจับหัวอ่าน โดยดำเนินการศึกษาตามแนวทางของ Six Sigma มาเสร็จสิ้นขั้นตอนการวิเคราะห์ ใน เฟส Analysis ทำให้ได้ตัวแปรที่มีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญกับปัญหาที่ทำการปรับปรุง ได้แก่ ตำแหน่งของหัว Load Cell อุณหภูมิของ Lamp เวลาในการยิงแสง Laser และ อัตราการไหล Nitrogen โดยเป็นตัวแปรที่อยู่ในขั้นตอนการตัดค่าสปริงของตัวงาน ซึ่งหลังจากการปรับปรุงกระบวนการผลิตที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรทั้งสี่สามารถที่จะลดของเสียจาก 302,968 PPM เป็น 244 PPM

2.1.7 อนาคตของมลพิษ (2543)

ทำการศึกษาเพื่อลดของเสียที่เกิดจากค่าสกปรกบนตัวงาน (Contamination) แขนจับหัวอ่าน Model QM ซึ่งจำนวนของเสียในกระบวนการก่อนการศึกษามีค่า 164,243 PPM โดยมีเป้าหมายในการปรับปรุงให้มีของเสียน้อยกว่า 61,085 PPM ผลจากการทดลองชี้ให้เห็นว่ากระบวนการที่มีของเสียชนิดนี้เกิดขึ้นเป็นจำนวนมากคือ กระบวนการเชื่อมชิ้นส่วนของตัวงาน และกระบวนการตัดค่าสปริงของตัวงาน การปรับปรุงกระบวนการเพื่อลดของเสียดังกล่าวทำโดยกำหนดแผนการในการทำความสะอาดชิ้นส่วนของอุปกรณ์เครื่องจักรทั้งสองกระบวนการ ซึ่งทำให้จำนวนของเสียที่เกิดขึ้นหลังการปรับปรุงมีค่าประมาณ 78,600 PPM

2.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.2.1 ขั้นตอนการกำหนดแผนงานในการแก้ไขปัญหา (Define Phase)

ก) การกำหนดปัญหา (Problem Statement)

ระบุปัญหาที่ต้องการทำการศึกษาและแก้ไข ซึ่งปัญหานั้น ๆ จะต้องสัมพันธ์ในส่วนที่มีผลกระทบต่อทางด้านคุณภาพ

ข) แผนภาพกระบวนการผลิต (Process Map)

ส่วนนี้เป็นส่วนที่สำคัญอย่างยิ่งในการที่จะหาสาเหตุของปัญหาซึ่งการสร้างแผนภาพของกระบวนการผลิตจะต้องทำอย่างละเอียดทุกขั้นตอนการประกอบผลิตภัณฑ์เพื่อที่จะสามารถระบุตัวแปรที่สำคัญในกระบวนการผลิต (Process Input) และ ผลลัพธ์ในกระบวนการผลิต (Process output) และในขั้นตอนนี้จึงเปรียบเป็นการตรวจวิเคราะห์ของกระบวนการผลิต ซึ่งอาจจะทำให้เราทราบถึงสิ่งผิดปกติ หรือ ทราบสาเหตุที่แท้จริงหรือความบกพร่องในการผลิต ที่มีผลต่อคุณภาพของผลิตภัณฑ์ ซึ่งขั้นนี้อาจจะเป็นขั้นตอนการวิเคราะห์ปัญหาโดยการทดลอง โดยการตั้งสมมติฐาน หรือโดยการใช้ข้อมูลทางสถิติที่มีการเก็บรวบรวมอย่างถูกวิธี การสร้างแผนการไหลของผลิตภัณฑ์ จำเป็นอย่างยิ่งในการระบุที่มาของข้อบกพร่องและสิ่งที่ซ่อนในการกระบวนการผลิต (Hidden Factory) ซึ่งสิ่งเหล่านี้ส่งผลให้สูญเสียเวลา เงิน ทรัพยากร และพื้นที่ในการจัดเก็บ

ค) การระดมความคิด (Brain Storming Session)

เป็นวิธีในการรวบรวมข้อมูลโดยระดมความคิดจากบุคคลที่มีความรู้ความชำนาญในแต่ละจุดการทำงานต่าง ๆ ภายในกระบวนการผลิตที่ทำการศึกษาซึ่งในขั้นตอนนี้จุดมุ่งหมายอยู่ที่ปริมาณความคิดเห็นที่ได้รับเพื่อที่จะนำมาวิเคราะห์ความสำคัญด้วยเครื่องมืออื่น ๆ ในขั้นตอนต่อไป

ง) แผนภาพกระบวนการผลิต(Process Flow Charting)

คือแผนภาพที่แสดงโครงสร้างและความสัมพันธ์ของขั้นตอนในกระบวนการผลิต ซึ่งจะบอกซึ่งลำดับของกิจกรรมแรกที่เริ่มต้นจนถึงกิจกรรมสุดท้ายตามลำดับเพื่อประโยชน์ในการศึกษาถึงกระบวนการผลิต ทำให้สมาชิกในกลุ่มมีความเข้าใจในกระบวนการผลิตที่ทำการศึกษาโดยละเอียดและไปในทางเดียวกัน นอกจากนี้ประโยชน์ของแผนภาพกระบวนการผลิตจะช่วยในการประเมินความสามารถของกระบวนการและชี้ให้เห็นถึงขั้นตอนที่เป็นคอขวดของกระบวนการผลิต ชี้ให้เห็นถึงขั้นตอนหรือกิจกรรมที่ไม่ก่อให้เกิดคุณค่ากับผลิตภัณฑ์ ซึ่งจะทำการพิจารณากำจัดออกหรือทำการเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไข และอธิบายถึงกิจกรรมในการตรวจสอบทำให้การวางแผนและเก็บข้อมูลเป็นไปอย่างถูกต้องไม่เกิดข้อผิดพลาด

จ) แผนภาพอิชิกาวา(Ishigawa or Cause and effect diagram)

เป็นแผนภาพที่ประกอบไปด้วยผลกระทบของปัญหาและกลุ่มของสาเหตุต่างๆ ที่เป็นไปได้ของปัญหาที่ทำการศึกษาเป็นเครื่องมือหนึ่งในระบบการควบคุมคุณภาพที่มีประสิทธิภาพในกระบวนการแก้ปัญหา(Problem Solving Process) แผนภาพนี้ได้ถูกคิดค้นและใช้โดย Dr. Ishigawa ณ มหาวิทยาลัยโตเกียว ในกลางปี 1940 โดยทั่วไปจะพิจารณาแยกสาเหตุของปัญหาออกเป็นหัวข้อหลัก 6 กลุ่ม เพื่อให้ง่ายและเกิดประสิทธิภาพในการระดมความคิดเกี่ยวกับสาเหตุของปัญหาที่มาจากแหล่งที่มาต่าง ๆ ดังนี้ คือ

- สาเหตุที่เกิดจากพนักงาน(Man)
- สาเหตุที่เกิดจากเครื่องจักร(Machine)
- สาเหตุที่เกิดจากวัตถุดิบ(Material)
- สาเหตุที่เกิดจากวิธีการทำงาน(Method)
- สาเหตุที่เกิดจากระบบการวัด(Measurement)
- สาเหตุที่เกิดจากสภาพแวดล้อมในกระบวนการผลิต(Environment)

นอกจากนี้ยังพิจารณาถึงลักษณะของสาเหตุต่าง ๆ ว่าเป็นตัวแปรที่สามารถควบคุมได้ ตัวแปรที่เป็นสิ่งรบกวน และตัวแปรที่มีความสำคัญต้องทำการทดลอง เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริง

(C = Controllable factors, N = Noise factors และ X = Experimental factors) โดยขั้นตอนในการสร้างแผนภาพอิซิกาวา มีรายละเอียดดังนี้คือ

- พิจารณาลักษณะทางคุณภาพหรือผลกระทบของปัญหาที่ทำการพิจารณาโดยใส่ไว้ในช่องขวาสุดของแกนในแนวนอน

- ทำการระดมความคิดเพื่อกำหนดสาเหตุหลักของปัญหาออกเป็นหมวดหมู่คือสาเหตุที่เกิดจากพนักงาน วัสดุดิบ เครื่องจักร วิธีการทำงาน ระบบการวัดและสภาพแวดล้อมในกระบวนการผลิตและอื่น ๆ โดยเขียนหมวดหมู่ของสาเหตุต่าง ๆ นี้ในช่องสี่เหลี่ยมที่ต่อออกมาจากเส้นแกนหลักในแนวนอน

- ในแต่ละหมวดหมู่ให้ระดมความคิดแจ่มแจ้งปัจจัยหรือสาเหตุต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องภายในหมวดหมู่ที่กำหนดไว้

- ทบทวนกระบวนการผลิตด้วยแผนภาพกระบวนการผลิตเพื่อให้แน่ใจว่า ได้พิจารณาปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดแล้ว

ฉ) แผนภูมิพารेटอ (Pareto)

คือแผนภูมิแท่งที่แสดงถึงระดับความสำคัญของแหล่งที่มาของปัญหาในกระบวนการผลิต โดยหลักการพิจารณาระดับผลกระทบของแหล่งที่มาของปัญหาคือ หลัก 20 : 80 หมายถึง ลักษณะปัญหาของกระบวนการผลิตจะมีประมาณ 20 เปอร์เซ็นต์ (Vital Few) ที่เป็นแหล่งที่มาของปัญหาที่มีผลกระทบเป็นส่วนมากต่อปัญหาทางคุณภาพที่ทำการศึกษา ในขณะที่จำนวนลักษณะปัญหาของกระบวนการผลิตส่วนใหญ่จำนวน 80 เปอร์เซ็นต์โดยประมาณ (Trivial Many) จะเป็นแหล่งที่มาของปัญหาที่มีผลกระทบเป็นสัดส่วนน้อยกว่าต่อปัญหาที่ทำการศึกษา ขั้นตอนในการสร้างแผนภูมิพารेटอ มีวิธีการดังต่อไปนี้

- กำหนดปัญหาและคุณลักษณะของกระบวนการที่จะทำการศึกษาให้ชัดเจน
- กำหนดช่วงระยะเวลาสำหรับการเก็บข้อมูลการศึกษา
- นับจำนวนความถี่ในการเกิดปัญหาคุณลักษณะของกระบวนการ
- ทำการจัดลำดับคุณลักษณะดังกล่าว โดยเรียงลำดับจากคุณลักษณะที่มีจำนวนความถี่มากไปน้อย
- พล็อตกราฟแต่ละคุณลักษณะดังกล่าวตามความถี่ในการเกิดขึ้นจากมากไปน้อย

- วิเคราะห์ผลจากแผนภูมิพาเรโตโดยพิจารณาถึงคุณลักษณะหรือปัญหาที่มีความถี่มากตามลำดับในการแก้ปัญหาแต่อย่างไรก็ตามปัญหาที่มีความถี่ไม่มากแต่อาจมีความสำคัญก็ควรที่จะพิจารณาด้วย

2.2.2 ขั้นตอนการวัดเพื่อระบุสาเหตุของปัญหา (Measure Phase)

ก) การวิเคราะห์ความล้มเหลวในการผลิต (FMEA)

(รศ.ธนากร เกียรติบรรลือ, 2543) กล่าวว่า FMEA คือ เทคนิคทางวิศวกรรมที่ใช้ในการกำหนดการบ่งชี้และการขจัดปัญหาความล้มเหลวและความผิดพลาดต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้น หรือเกิดขึ้นมาแล้วในระบบงานของการออกแบบของกระบวนการ และการบริหารก่อนที่จะถึงลูกค้า ลักษณะสำคัญ 3 ประการของ FMEA

จะต้องมีการแสดงให้เห็นรูปแบบของความล้มเหลว ปัญหา และความผิดพลาดต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นหรือเกิดขึ้นแล้วจากระบบงานการออกแบบการผลิต และการบริการอย่างชัดเจน และมีการประเมินผลจะต้องมีการชี้บ่งการกระทำสำหรับการลด หรือ ขจัดโอกาสของความล้มเหลวปัญหา และความผิดพลาดนั้น ๆ ที่จะเกิดขึ้นมาอีกจะต้องมีการบันทึกลงแบบฟอร์มมาตรฐาน โดยปกตินิยมใช้ FMEA 2 ชนิดคือ Design FMEA สำหรับการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่มีการนำเอาปัญหาสำคัญ และข้อบกพร่องต่าง ๆ จากผู้ใช้หรือลูกค้ามาศึกษาและหาวิธีการปรับปรุงแก้ไขและอีกชนิดหนึ่งคือ Process FMEA สำหรับการออกแบบและปรับปรุงกระบวนการผลิต ซึ่งมีผลต่อคุณภาพผลิตภัณฑ์เพื่อป้องกันของเสียและขจัด หรือลดปัญหาจากการผลิตที่จะส่งไปยังกระบวนการผลิตถัดไปและลูกค้า

ประโยชน์ของ FMEA

ช่วยพิจารณาทางเลือกรั้งแต่ขั้นตอนแรกของการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ ซึ่งเพิ่มศักยภาพของการผลิตและความเชื่อถือสร้างมั่นใจว่ารูปแบบของความล้มเหลว ความผิดพลาดและปัญหาต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ รวมถึงผลกระทบที่อาจตามมาได้รับการพิจารณาอย่างละเอียดและถี่ถ้วนมาก่อนแสดงรายการของปัญหาหลักต่าง ๆ ::ระดับความรุนแรงของผลกระทบเมื่อเกิดปัญหานั้นขึ้นมาช่วยแสดงบันทึกผลของการปรับปรุง หลังจากมีมาตรฐานการแก้ไขให้ถูกต้องอย่างใดอย่างหนึ่งได้ทันทีเป็นพื้นฐานสำหรับการกำหนดรายการทดสอบเพิ่มเติมระหว่างการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการผลิตช่วยรวบรวมข้อมูลในอดีตสำหรับเป็นเอกสารอ้างอิงในอนาคตโดยนำมาใช้วิเคราะห์รูปแบบของปัญหาหรือความล้มเหลวต่างๆ สำหรับการพิจารณาเรื่องความเปลี่ยนแปลงผลิตภัณฑ์หรือกระบวนการผลิตทำให้เกิดความมั่นใจได้ว่าการปรับปรุงและพัฒนาต่าง ๆ มีผู้รับผิดชอบ

หรือวิศวกรประจำกระบวนการผลิตสร้างระบบป้องกันปัญหาที่สามารถประเมินผลได้ เมื่อมีการประชุมทบทวนขั้นสุดท้ายของการพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือกระบวนการผลิต

ชนิดของ FMEA และการนำไปใช้งาน Failure Mode and Effect Analysis หรือ FMEA

เป็นวิธีการวิเคราะห์ปัญหาหรือความล้มเหลวอย่างเป็นระบบมีขั้นตอนสำหรับการค้นหาสาเหตุของความผิดพลาดก่อนที่จะเกิดขึ้นจริงเพื่อเป็นการป้องกันก่อนที่จะเกิดปัญหาร้ายแรง ขึ้นมาภายหลังและเป็นการลดความเสี่ยงของการเกิดปัญหา FMEA สามารถแบ่งตามวิธีการนำไปใช้งาน ได้หลายอย่างคือ

System FMEA สำหรับการออกแบบหรือปรับปรุงระบบการทำงาน การใช้งาน มักจะรวมอยู่ในขั้นตอนของ FMEA ชนิดอื่นได้แก่การสร้างแนวความคิดในการออกแบบและกำหนดรายละเอียดของระบบงานการออกแบบการพัฒนา การทดสอบ และการประเมินผลระบบ

Design FMEA นิยมใช้สำหรับการวิเคราะห์ผลและการแก้ไขงานที่มีการทดลอง หรือปฏิบัติเป็นครั้งแรกมักจะพิจารณาเกี่ยวข้องกับกลุ่มของการรวมส่วนประกอบต่าง ๆ หรือส่วนย่อย เข้าด้วยกัน และส่วนของผลิตภัณฑ์ว่ามีหน้าที่การใช้งานตามที่ออกแบบเหมาะสมแล้วหรือไม่และส่วนใดจะมีปัญหาจะป้องกันหรือลดระดับความเสี่ยงได้มากน้อยแค่ไหน

Process FMEA สำหรับกระบวนการผลิตซึ่งก็มีลักษณะเหมือนกับ Design FMEA มักจะพิจารณาเกี่ยวกับปัจจัยการผลิตที่สำคัญคือ พนักงาน เครื่องจักร วัสดุ วิธีการวัด และ สภาพแวดล้อมของการผลิต โดยทั่วไปแล้วเครื่องจักรจะเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดเมื่อจัดทำ Process FMEA

Service FMEA จะเกี่ยวข้องกับการให้บริการเป็นหลักโดยนิยมให้คนเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดเมื่อจัดทำ Service FMEA

Machinery FMEA สำหรับการวิเคราะห์เครื่องจักร อุปกรณ์ หรือเครื่องมือที่ใช้ โดยแบ่งเป็นส่วนประกอบต่าง ๆ เช่น โครงสร้างเครื่องจักร เครื่องมือ ส่วนทำความเย็น ส่วนกำลัง ส่วนหล่อลื่น เป็นต้น

งานเอกสารของ FMEA

การวิเคราะห์ปัญหาหรือความล้มเหลวที่เกิดขึ้นโดยวิธีการ FMEA ถือว่าเป็น การวางระบบเตือนภัยล่วงหน้าและเป็นเทคนิคการป้องกันปัญหาชนิดหนึ่ง ซึ่งมีส่วนช่วยวิศวกรกระบวนการในการศึกษาสาเหตุและผลกระทบต่าง ๆ ก่อนที่การออกแบบหรือวิธีการกระบวนการผลิตจะสรุปผลขั้นสุดท้ายทุกเรื่อง ทุกด้านที่มีการวิเคราะห์ร่วมกันจะถูกบันทึกลงบนแบบฟอร์มมาตรฐานของ FMEA เริ่มต้นจากหน้าที่ย่างใดอย่างหนึ่งของกระบวนการผลิตจะถูกนำมาพิจารณาอย่างละเอียดว่ามีชนิด หรือรูปแบบของปัญหาและความล้มเหลวที่อาจเกิดขึ้นหรือเคยเกิดขึ้นมาแล้ว มีอะไรบ้าง มีสาเหตุมาจากเรื่องใด และจะมีผลกระทบอย่างไรหลังจากนั้นจะมีการประมาณ ตัวเลขระดับความเสี่ยง หรือที่เรียกกันว่าค่า RPN ซึ่งมาจากคำว่า Risk Priority Number ให้กับแต่ละปัญหาการคำนวณค่า RPN ได้มาจากผลคูณพารามิเตอร์ 3 ตัว คือ O X S X D เมื่อ

O = Occurrence คือระดับความเสี่ยงของการเกิดปัญหา ความล้มเหลว หรือความผิดพลาด

S = Severity คือระดับความรุนแรงของผลกระทบเมื่อเกิดปัญหานั้นขึ้น

D = Detection คือระดับความสามารถในการตรวจจับปัญหานั้นก่อนที่จะส่งมอบงานหรือผลิตภัณฑ์ไปให้กับลูกค้า

ค่า O, S และ D นิยมใช้เป็นตัวเลขจำนวนเต็มมีค่าตั้งแต่ 1 ถึง 10 ดังนั้นค่ารับความเสี่ยงต่ำสุดของการเกิดปัญหา คือ ค่า RPN = 1 ซึ่งมาจาก $1 \times 1 \times 1$ หมายความว่า ความถี่ของการเกิดปัญหานี้น้อยมาก และความรุนแรงของผลกระทบเมื่อเกิดปัญหานี้น้อยมากเช่นกัน และสามารถตรวจจับปัญหานี้ได้ก่อนส่งมอบให้แก่ลูกค้า อย่างสมบูรณ์ ส่วนระดับความเสี่ยงสูงสุดของปัญหา คือ ค่า RPN = 1000 ซึ่งมาจาก $10 \times 10 \times 10$ หมายความว่า ความถี่ของการเกิดปัญหานี้มีมากเช่น พบทุกวัน และระดับความรุนแรงของผลกระทบ เมื่อเกิดปัญหานี้ก็มีมาก เช่น กระบวนการผลิตต้องหยุดทั้งหมด หรือลูกค้าต้องยกเลิกสัญญาสั่งซื้อ เป็นต้น และยังไม่มีการตรวจจับปัญหานั้นก่อนส่งมอบให้แก่ลูกค้า

ข) การวิเคราะห์ความถูกต้องและแม่นยำของระบบการวัด

ในระบบการวัดมีความสำคัญมาก การวัดเป็นเสมือนกลไกในการควบคุมผลิตภัณฑ์และเป็นการควบคุมกระบวนการ เพื่อเป็นการประกันคุณภาพสู่ลูกค้า กระบวนการวัดมีองค์ประกอบหลัก ๆ คือ เครื่องมือวัด พนักงานวัด ซึ่งมีสาเหตุมาจาก ทักษะความชำนาญ และระดับการฝึกฝน วิธีการวัดชิ้นงานที่วัดสิ่งแวดล้อมในการวัดซึ่งมีสาเหตุมาจากอุณหภูมิ ความชื้นและธรรมชาติ

เนื่องจากองค์ประกอบมีความไม่เท่ากัน จึงเกิดความผันแปรในระบบการวัด การวิเคราะห์ความแม่นยำของเครื่องวัดมีความสำคัญมาก เนื่องจาก การแก้ปัญหา ทางด้านคุณภาพหรือการป้องกันปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพนั้นต้องมีความมั่นใจในความเสถียรของเครื่องมือวัด ซึ่งการวิเคราะห์ระบบการวัดมีจุดประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความคลาดเคลื่อนของระบบการวัดในกระบวนการผลิต ว่าอยู่ในเกณฑ์ที่สามารถยอมรับได้หรือไม่ โดยการวิเคราะห์คุณสมบัติเชิงสถิติของระบบการวัด เพื่อการแยกแหล่งความผันแปรออกเป็นชิ้นงาน (Part – to – Part – Variation) พนักงานวัด (Appraiser Variation) ความผันแปรร่วม (Interaction Variation) (คำรงค์ ทวีแสนสกุลไทย, 2538) ได้นิยามคำว่า ความแม่นยำ และความเที่ยงตรงดังนี้

ความแม่นยำ (Precision) คือ ความสามารถในการวัดให้ผลค่าที่ใกล้เคียงกันมาก ค่าไม่กระจัดกระจาย และจะให้ความแม่นยำไม่เปลี่ยนค่ามาก ไม่มีการปรับวิธีการหรือปรับเครื่องมือวัด

ความเที่ยงตรง (Accuracy) คือ ความสามารถในการวัดให้ค่าใกล้เคียงความจริงมากๆ ผลต่างของค่าจริงและค่าวัดโดยเฉลี่ยน้อยมาก การวิเคราะห์ความแม่นยำ มุ่งพิจารณา 2 ประเด็นหลัก คือคุณสมบัติเชิงสถิติของค่าวัดมีความไวต่อเทคนิคของพนักงานวัด หรืออุปกรณ์ การวัดหรือไม่ และระบบการวัดที่พิจารณามีความสามารถในการตรวจจับความผันแปรของผลิตภัณฑ์ ที่แสดงความผันแปรของกระบวนการผลิตหรือไม่ คุณสมบัติด้านความแม่นยำนี้ ถ้าหากมีการจำแนกตามช่วงเวลาที่เกิดขึ้นแล้ว จะได้รับการแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ความสามารถในการทำซ้ำ หรือ รีพีทาทะบิลิตี้ (Repeatability) และความสามารถในการทำเหมือนหรือรีโพรดิวซิบิลิตี้ (Reproducibility)

โดยที่รีพีทาทะบิลิตี้ของระบบการวัด หมายถึง ค่าความแตกต่างในการวัดอย่างต่อเนื่องกับชิ้นงานเดียวกันด้วยเครื่องมือเดียวกันและด้วยพนักงานคนเดียวกัน ซึ่งโดยปกติจะใช้ค่ารีพีทาทะบิลิตี้ในการประมาณค่าความผันแปรของระบบการวัดในระยะสั้น (Short – Term Measurement)

ส่วนรีโพรดิวซิบิลิตี้ของระบบการวัด หมายถึง ค่าความแตกต่างในค่าเฉลี่ยของการวัดชิ้นงานเดียวกันด้วยเครื่องมือเดียวกัน แต่ต่างพนักงานกัน และโดยปกติจะใช้ค่าโพรดิวซิบิลิตี้ในการประมาณค่าความผันแปรของระบบการวัดใน ระยะยาว (Long –Term Measurement) นอกจากนี้ อาจจะกล่าวอย่างสั้นๆ ได้ว่า รีพีทาทะบิลิตี้ คือ ความผันแปร ภายในเงื่อนไขการวัดด้วยกัน ในขณะที่ รีโพรดิวซิบิลิตี้ คือความผันแปรระหว่างเงื่อนไขของการวัด โดยเงื่อนไขที่กล่าวนี้ อาจจะหมายถึง พนักงานวัด อุปกรณ์จับยึด (จิกและฟิกซ์เจอร์) และเงื่อนไขของสภาพแวดล้อมเป็นต้น ในการประเมินผลค่ารีพีทาทะบิลิตี้ และรีโพรดิวซิบิลิตี้ของระบบการวัด (GR&R Gage Repeatability and Reproducibility) จะหมายถึง การประเมินผลค่าผันแปรอันเนื่องมาจากการวัดค่าจริงของงานหนึ่งแบบซ้ำๆ ภายใต้เงื่อนไขเดียวกัน แล้วมีการเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขเดียวกัน การวางแผนศึกษา รีพีทาทะบิลิตี้

และรีโปรคิวซิวิตี ของระบบการวัดวิธีการ และเวลาที่จะมีการสอบเทียบเครื่องวัด การสอบเทียบเครื่องมือวัดถือเป็นการดำเนินการที่มีความสำคัญมากต่อการพิจารณาถึงความคลาดเคลื่อนด้านความถูกต้องในระบบการวัด โดยปกติแล้ว จะต้องมีการสอบเทียบก่อนการศึกษารีฟิโธบิลิตี และรีโปรคิวซิวิตี จะเริ่มต้นขึ้น และไม่ควรจะมีการสอบเทียบใหม่ถ้าหากการศึกษายังไม่สิ้นสุด เพราะถ้าหากมีการสอบเทียบใหม่ ในระหว่างการศึกษาก็จะทำให้เกิดความผันแปรจากการสอบเทียบรวมอยู่กับค่ารีฟิโธบิลิตีของระบบการวัดด้วย

จำนวนพนักงานที่วัดที่ใช้สำหรับการศึกษา GR&R ซึ่งในการกำหนดจำนวนพนักงานที่เหมาะสมสำหรับการศึกษานั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพิจารณาก่อนว่าในระบบการผลิตมีพนักงานวัด (คือผู้ใช้เครื่องมือในการกำหนดค่าตัวเลขกับชิ้นงานเพื่อการตัดสินใจ) ในกรณีที่ระบบการวัดมีพนักงานวัดจำนวนหลายคนให้ทำการสุ่มพนักงานวัดมาทำการศึกษาอย่างน้อย 2 คน โดยพนักงานทุกคนต้องผ่านการฝึกอบรม และปฏิบัติงานเกี่ยวกับงานวัดในอุปกรณ์วัดที่ทำการศึกษาลำหรับงานประจำ

จำนวนสิ่งตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา GR&R จำนวนสิ่งตัวอย่างที่จะใช้ในการศึกษานั้นโดยปกติจะแนะนำไว้ที่ 10 ตัวอย่าง ซึ่งถ้าหากไม่สามารถดำเนินการได้ จะต้องพยายามให้ (จำนวนของสิ่งตัวอย่าง) X (จำนวนของพนักงาน) มากกว่า 15 และถ้าหากไม่สามารถดำเนินการได้ให้เพิ่มจำนวนซ้ำของการวัดในแต่ละสิ่งตัวอย่างและสิ่งตัวอย่างที่ใช้ในการวัดนี้ต้องเป็นสิ่งตัวอย่างที่มีความแตกต่างกันับสำคัญและในกรณีที่จะทำให้ระบบการวัดมีคุณภาพด้านความผันแปรเพียงพอต่อการตรวจจับความผันแปรของชิ้นงานในกระบวนการแล้วจะต้องทำให้ข้อมูลแบ่งแยกได้ไม่ต่ำกว่า 5 กลุ่ม

จำนวนครั้งในการวัดซ้ำสำหรับสิ่งตัวอย่างแต่ละชิ้น โดยปกติแล้วมักจะแนะนำให้ทำการวัดซ้ำที่แต่ละสิ่งตัวอย่างด้วยจำนวนซ้ำเท่า ๆ กันซึ่งเรียกแบบทดลองนี้ว่า Balance Design โดยทั่วไปจะกำหนดให้มีการวัดซ้ำสำหรับพนักงานแต่ละคนด้วยจำนวน 2 – 3 ครั้งต่อชิ้นงาน

วิธีการลดความผันแปรภายในสิ่งตัวอย่างของการศึกษา GR&R ในการศึกษา GR & R บางกรณีนั้นจะไม่สามารถกำจัดความผันแปรภายในสิ่งตัวอย่างออกจากการวัดซ้ำ (หรือการประเมินรีฟิโธบิลิตีได้) จึงต้องมีความพยายามเลือกงานในล็อตให้มีความใกล้เคียงกันให้มากที่สุด วิธีการประเมินผลรีฟิโธบิลิตีและรีโปรคิวซิวิตี มีทั้งหมด 3 วิธี แต่ในที่นี้จะไม่ขออธิบาย

- วิธีอาศัยการวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA)
- วิธีอาศัยค่าพิสัย (Range Method)
- วิธีอาศัยค่าเฉลี่ยและพิสัย (Average and Range Method)

วิธีอาศัยการวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) วิธีนี้เหมาะกับการวิเคราะห์ผลการศึกษาที่ได้มาจากการออกแบบการทดลองเพื่อพิจารณาว่าพนักงาน และชิ้นงานเป็นสาเหตุ ความผันแปรอย่างมีนัยสำคัญหรือไม่ และวิธีการนี้จะสามารถแยก ความผันแปรจากสาเหตุร่วมระหว่างชิ้นงานและพนักงานวัดออกจากค่ารีพีทอะบิลิตี้ได้ แต่อย่างไรก็ดี วิธีการนี้มีข้อเสียตรงที่ยุ่งยากในการคำนวณ แต่ส่วนใหญ่วิธีการนี้จะใช้กับกรณีคอมพิวเตอร์ในการช่วยคำนวณ

ในการตีความหมายผลการวิเคราะห์จากตาราง ANOVA จะต้องเริ่มจากการวิเคราะห์ความมีนัยสำคัญของอิทธิพลร่วม (Interaction Effect) ระหว่างพนักงานและชิ้นงานก่อนเสมอ ซึ่งถ้าพบว่าอิทธิพลร่วมระหว่างพนักงานและชิ้นงานมีนัยสำคัญ แสดงว่าเมื่อเปลี่ยนชิ้นงานให้พนักงานคนเดิมการวัดแล้ว ผลการวัดจะเปลี่ยนไป ซึ่งจะมีอิทธิพลร่วมมีผลมาก และในกรณีที่อิทธิพลร่วมมีนัยสำคัญนี้ ก็ไม่มีความจำเป็นต้องตีความหมายอิทธิพลหลัก (Main Effect) ของพนักงานวัดหรือชิ้นงานอีก เพราะว่า แม้จะมีอิทธิพลหลักของพนักงานวัด จะดูเหมือนมีผลอย่างไม่มีนัยสำคัญแต่จริงแล้วมีอิทธิพลมาก

2.2.3 ขั้นตอนการวิเคราะห์เพื่อหาสาเหตุของปัญหา (Analysis Phase)

ก) สถิติและการควบคุมคุณภาพ

ซึ่งมีคำนิยามคำว่า สถิติไว้ดังนี้ สถิติ คือ ศาสตร์แขนงหนึ่งที่ใช้ตัดสินใจในเหตุการณ์ภายใต้ความผันแปร โดยการตัดสินใจ ประกอบด้วยการรวบรวมการวิเคราะห์ตลอดจนการสรุปผลเพื่อดำเนินการจากข้อมูล

ข) การตั้งสมมติฐานในการตรวจสอบ (Hypothesis Testing)

จากที่กล่าวมาแล้วในลำดับขั้นตอนการออกแบบการทดลองง่าย ในการวิเคราะห์ผลการทดลอง โดยใช้วิธีทางสถิตินั้นจะมีความเสี่ยงเข้ามาเกี่ยวข้องอยู่เสมอ ดังนั้นการตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูลจึงต้องอยู่ภายใต้ความเสี่ยงดังกล่าว

การตั้งสมมติฐานในการตรวจสอบจะตั้งสมมติฐานใน 2 ทางเลือกคือ

H_0 : ระดับของปัจจัยไม่มีผลกระทบต่อกระบวนการผลิต

H_1 : ระดับปัจจัยมีผลกระทบต่อกระบวนการผลิต

ทั้งนี้ภายใต้ความเสี่ยงมีสองตัวคือ α และ β ซึ่ง α หมายถึงความเสี่ยงในการไม่ยอมรับสมมติฐานหลัก (Null Hypothesis) ทั้งที่สมมติฐานหลักเป็นจริง หมายถึงความเสี่ยงในการยอมรับสมมติฐานหลัก ทั้งที่สมมติฐานหลักไม่เป็นจริงจากความเสี่ยงของทั้ง 2 แบบนี้เอง จึงต้องมีการ

กำหนดจำนวนซ้ำที่ใช้ในการทดลองเพื่อให้มีความเชื่อมั่นหรือมีความเสี่ยงตามที่กำหนดไว้และในการทำการวิเคราะห์ก็มักจะให้ค่า α คงที่และให้ค่า β น้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้

2.2.4 ขั้นตอนการปรับปรุงแก้ไขกระบวนการ (Improve Phase)

ก) การออกแบบการทดลอง (Design of experiments)

การออกแบบการทดลองเพื่อตรวจสอบปัจจัย (Factor) ใดเป็นตัวแปร (Input Variable) ใดที่ผลต่อสิ่งที่ให้ความสำคัญ (หรือความสนใจ) ในผลิตภัณฑ์ที่ออกมา (Output Response) ปัจจัย (Factor) ในการผลิตสามารถแบ่งได้เป็น

ปัจจัยที่ควบคุมได้ (Controllable Factors) หมายถึง ปัจจัยที่สามารถกำหนดค่าของปัจจัยนั้นได้ในการผลิต

การออกแบบการทดลองเพื่อวิเคราะห์ได้ว่า ปัจจัยใดมีผลต่อผลิตภัณฑ์หรือไม่ต้องทำการเปลี่ยนแปลงระดับของปัจจัยอย่างน้อยเท่ากับ 2 ระดับ แล้วทำการทดลอง จากนั้นจึงวิเคราะห์ผลการทดลอง

ข) วัตถุประสงค์ของการออกแบบการทดลอง

เพื่อยืนยันข้อเท็จจริง (Confirmation) คือ การพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริง หรือความเชื่อจากประสบการณ์ หรือทฤษฎีบางอย่างที่เกี่ยวกับกระบวนการผลิต เพื่อค้นหาข้อเท็จจริง (Exploration) คือ การศึกษาถึง อิทธิพลของเงื่อนไข ใหม่ที่มีผลต่อกระบวนการ

ค) คำจำกัดความ

อิทธิพลหรือผล (Effect) หมายถึง ผลของตัวแปรต้นที่มีต่อตัวแปรตาม

ปัจจัย (Factor) หมายถึง สิ่ง que คิดว่ามีอิทธิพลต่อผลการทดลองของคุณสมบัติในตัวผลิตภัณฑ์

ระดับของปัจจัย (Level of Factor) หมายถึง ปัจจัยที่ก่อให้เกิดผลกระทบเล็ก ๆ น้อย ๆ และไม่สามารถควบคุมได้

1) หลักในการออกแบบการทดลอง

การทำแบบสุ่ม (Randomization) คือ การให้โอกาสในการเก็บข้อมูล แต่ละตัวเท่า ๆ กันเพื่อกระจายผลปัจจัยที่ควบคุมไม่ได้ให้กับทุกระดับที่ศึกษาให้เท่า ๆ กัน การทำแบบสุ่มยังสามารถแบ่งออกเป็น 3 วิธี คือ

การทำแบบสุ่มสมบูรณ์ (Complete Randomization)

การทำแบบสุ่มอย่างง่าย (Simple Randomization)

การทำแบบสุ่มแบบสมบูรณ์ภายในบล็อก (Complete Randomization within Blocks)

การทำซ้ำ (Replication) คือ การทำการทดลองซ้ำในแต่ละข้อมูล เพื่อกำจัดเอาผลของปัจจัยที่ควบคุมไม่ได้ออก

การบล็อก (Blocking) คือ การจัดกลุ่มทำการเก็บข้อมูลเป็นช่วง เพื่อลดผลจากปัจจัยที่ควบคุมไม่ได้ แต่ไม่จำเป็นที่จะต้องมีการทำเสมอไป

2) ลำดับขั้นการออกแบบและการวิเคราะห์การทดลอง

การนิยามปัญหาเป็นการระบุว่า ความต้องการในการผลิตคืออะไร และต้องการรู้อะไรบ้างในการผลิต ซึ่งนิยามของปัญหานี้ จะเกี่ยวข้องไปถึงจุดประสงค์ของการทดลอง การเลือกปัจจัยที่มีผล และระดับปัจจัยเป็นการใช้หลักการทางทฤษฎีและประสบการณ์ที่เคยปฏิบัติมาในการผลิต เพื่อระบุว่าปัจจัยใดบ้างที่น่าจะมีผลต่อการทดลอง และในแต่ละปัจจัยนั้น ควรมีช่วงในการทดลองอย่างไรเพื่อระบุปัญหาในระดับของปัจจัยในการทดลอง สุดท้ายคือระบุระดับที่ใช้เป็นตัวกำหนด (Fixed Levels) แบบสุ่ม (Random Levels) หรือแบบผสม (Mixed Levels)

แบบกำหนด (Fixed Levels) หมายถึงระดับปัจจัยที่สามารถควบคุมหรือกำหนดค่าของปัจจัยที่แน่นอนได้

แบบผสม (Mixed Levels) หมายถึงการผสมผสานระดับของปัจจัยที่เป็นทั้งแบบกำหนดได้และแบบสุ่ม

การเลือกตัวแปรตอบสนอง (Response Variables) ในการเลือกตัวแปรตอบสนอง ผู้ทำการทดลองจะต้องเลือกตัวแปรที่สามารถให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการศึกษา และการวัดค่ามันจะต้องแม่นยำ รวมทั้งความถูกต้องของเครื่องด้วย

การเลือกแบบทดลอง จะต้องพิจารณาถึงจำนวนข้อมูลที่ต้องทำซ้ำในการทดลอง ความเหมาะสม ข้อจำกัดในการสุ่ม (Randomization) และการบล็อก (Blocking) ที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ต้องนำมาเกี่ยวข้องกันในด้านความเสี่ยงและต้นทุนที่ใช้ในการทดลอง สำหรับการเลือกปัจจัยการทำการทดลองในขณะที่ทำการทดลองจะต้องปฏิบัติตามหลักการที่ได้ออกแบบไว้ นั่นคือ ต้องมีการสุ่มการทำซ้ำ ข้อควรระวังในขณะที่ทำการทดลอง คือ ความถูกต้องของเครื่องมือวัด และความสม่ำเสมอในการทดลอง เพื่อให้ความผิดพลาด (Error) ที่ออกมามีค่าน้อยที่สุด การวิเคราะห์ข้อมูล จะใช้ความรู้ทางสถิติมาวิเคราะห์และสรุปผลรวมทั้งตัดสินใจความถูกต้องของข้อมูลที่เกิดขึ้น ก่อนที่จะตีความข้อมูล วิธี

ทางสถิติไม่สามารถบอกได้ว่าปัจจัยใดมีผล (Effect) เท่าใดได้แน่นอนแต่เป็นเพียงเครื่องมือที่ให้แนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูลแล้วจะต้องสรุปผลของการวิเคราะห์ซึ่งอาจแสดงในรูปกราฟ ตาราง แผนภูมิอื่น ๆ

3) การเลือกแบบการทดลอง

แผนการทดลองแบบสุ่มสับบูรณ์ (Complete Randomize Design) ใช้กับการทดลองปัจจัยเดียว (Single Factor Experiment) ปัจจัยที่ควบคุมไม่ได้มีขนาดไม่โตนักและไม่มีปัจจัยรบกวนการทดลองจะทำโดยยึดหลักการทำแบบสุ่ม (Randomization) และการทำซ้ำ (Replication) ขั้นตอนในการทำการทดลอง

- ง) กำหนดตัวแปรตอบสนอง (Response Variable) และปัจจัยที่ควบคุมได้ (Controllable Variable) ที่สนใจ
- จ) ทำการทดลองโดยสุ่มแบบสมบูรณ์ (Complete Random) ในการวัดค่า
- ฉ) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวน

แผนการทดลองแบบบล็อกสุ่ม (Randomization Block Design)

ใช้กับการทดลองปัจจัยเดียวและมีปัจจัยรบกวน (Noise Factor) หลักการของแผนการทดลองแบบบล็อกสุ่ม คือ การทำการสุ่ม (Randomization) ทุกครั้งต้องทำการทดลอง การบล็อก (Blocking) เพื่อลดปัจจัยรบกวน การบล็อกอาจทำมากกว่า 1 บล็อกก็ได้ ซึ่งขึ้นกับจำนวนของปัจจัยรบกวนขั้นตอนในการทำการทดลอง

- ช) ออกแบบการทดลองและวางแผนการทดลอง
- ซ) เก็บข้อมูล
- ฌ) วิเคราะห์ผลการทดลอง โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA Table) ซึ่งจะต้องมีผลของบล็อก (Block Effect) ด้วย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนการทดลองแบบแฟคทอเรียล (Factorial Design)

เป็นการศึกษาผลที่เกิดขึ้นกับตัวแปรตอบสนองในทุก ๆ ระดับของปัจจัยนำเข้าที่สำคัญ (Treatment Combination) ที่มีจำนวน 2 ตัวแปรขึ้นไป โดยทุก ๆ Treatment Combination ของปัจจัยนำเข้าทุกตัวจะได้รับการศึกษาไปพร้อม ๆ กัน

ผลกระทบจากปัจจัยนำเข้าจะนิยามด้วยการตรวจสอบค่าการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรตอบสนองที่ศึกษาที่เกิดขึ้นโดยการเปลี่ยนระดับของปัจจัยนำเข้านี้ เรียกว่า อิทธิพลหลัก (Main Effect) ส่วนอิทธิพลร่วม (Interaction) จะหมายถึงค่าการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรตอบสนองในระดับของปัจจัยนำเข้าตัวหนึ่งจะมีค่าไม่เท่ากันในระดับต่าง ๆ ของปัจจัยนำเข้าตัวอื่น ๆ

การทดลองแบบแฟคทอเรียล มีแบบต่าง ๆ ของการทดลองดังนี้

- General Full Factorial Design จะกำหนดค่าของปัจจัยนำเข้าในแต่ละระดับต่าง ๆ ที่เหมาะสมที่ใช้ในการทดลองและทำการทดลองในทุก ๆ Treatment Combination

- Fraction Factorial Design เป็นขั้นตอนของการทดลอง General Full Factorial Design คือการลดจำนวนของการทดลอง โดยพิจารณาเลือกจำนวนการทดลองจาก Treatment Combination ในผลกระทบที่ดับสูงของตัวแปรซึ่งเรียกว่า Generator

- 2^k Factorial design เป็นการทดลองแบบแฟคทอเรียลแบบหนึ่ง ไม่ว่าจะ เป็นแบบ Full Factorial หรือแบบ Fractional Factorial Design โดยในแต่ละปัจจัยนำเข้าจะกำหนดค่าเพียง 2 ระดับในการทดลอง และทำการทดลองในทุก ๆ Treatment Combination เพื่อศึกษาถึงพฤติกรรมของตัวแปรตอบสนองในงานวิจัย

ประโยชน์ของการทดลองแบบแฟคทอเรียล

- ในกรณีที่ต้องการศึกษาอิทธิพลของปัจจัยนำเข้าจำนวนหลายตัว จะใช้จำนวนสิ่งตัวอย่างในการทดลองจำนวนที่น้อยกว่าการทดลองทีละ 1 ปัจจัย (One – Factor – at – a – time)

- ใช้เวลาในการทดลองน้อยกว่า เนื่องจากการศึกษาปัจจัยหลายตัวพร้อม ๆ กัน

- ผลสรุปจากการทดลองแบบแฟคทอเรียลสามารถที่จะสรุปได้ครอบคลุมมากกว่า เนื่องจากสามารถพิจารณาในส่วนของอิทธิพลร่วมระหว่างปัจจัยในการทดลอง

2.2.5 ขั้นตอนการควบคุมกระบวนการผลิต (Control Phase)

แผนควบคุม (ฮิโตชิ กูเมะ, ผู้เขียน วีรพงษ์ เถลิงจิระรัตน์, ผู้แปล, 2541) ได้อธิบายความหมายของแผนภูมิควบคุม (Control Chart) ดังนี้

แผนภูมิควบคุมคือ แผนภูมิหรือกราฟที่จัดทำขึ้นล่วงหน้า โดยอาศัยข้อมูลจากขอบเขตที่กำหนด (Specification) ที่ระบุคุณสมบัติทางคุณภาพข้อใดข้อหนึ่งของชิ้นงานที่ดำเนินการผลิต และต้องการจะควบคุม เพื่อให้เป็นแนวทางในการติดตามผลการผลิตจากกระบวนการผลิตขั้นตอนใดตอนหนึ่ง โดยการตรวจวัดคุณภาพของชิ้นงาน ซึ่งในการวัดข้อมูลอาจอยู่ในลักษณะ 2 แบบ คือ ข้อมูลที่ได้จากการวัด (Variable Data) และข้อมูลที่ได้จากการนับ (Attribute Data) จากนั้นเขียนบันทึกลงในแผนภูมินั้น ๆ ซึ่งโดยปกติจะมีเส้นควบคุม 3 เส้น ได้แก่ เส้นขอบเขตกลาง คือ เส้นที่แสดงขนาดหรือจำนวนที่เป็นข้อกำหนดหรือเป้าหมายในการผลิต เส้นขอบเขตควบคุมบนและเส้นขอบเขตควบคุมล่าง เป็นค่าที่อนุญาตให้มีความคลาดเคลื่อนในการผลิตเกิดขึ้นได้ และหากอยู่ในขอบเขตนี้ก็ถือว่า ผลการผลิตรอบรับได้ แต่หากค่าที่ได้อยู่นอกเหนือขอบเขตควบคุม (ไม่ว่าในทางมากกว่าหรือต่ำกว่า) ถือว่าการผลิตในขณะนั้นยอมรับไม่ได้จะต้องมีการปรับปรุงแก้ไขจุดบกพร่องโดยทันที

โดยธรรมชาติของกระบวนการผลิตทั้งหลายย่อมมีความผันแปร (Variation) เกิดขึ้นกับชิ้นงานหรือผลผลิตได้ โดยความผันแปรบางชนิดเป็นเรื่องปกติและอนุญาตหรือยอมให้เกิดขึ้นได้ในการผลิต โดยไม่ก่อความเสียหายต่อคุณภาพของผลิตภัณฑ์ แต่ความผันแปรบางชนิดมีผลกระทบมากและมีผลเสียหายต่อคุณภาพของผลิตภัณฑ์ เพราะทำให้ขนาดของชิ้นงานหรือคุณสมบัติบางประการผิดไปจากมาตรฐานที่กำหนด ดังนั้นการเข้าใจในสาเหตุแห่งความผันแปรจึงเป็นสิ่งสำคัญ โดยสาเหตุความผันแปรต่าง ๆ มีผลมาจากสาเหตุสำคัญ 2 ชนิดคือ

สาเหตุที่เป็นปกติวิสัย หรือเป็นธรรมชาติของการผลิต (Chance Cause) เป็นลักษณะสาเหตุของความผันแปรที่ไม่มีความรุนแรง และไม่มีผลต่อคุณภาพของสินค้าที่ผลิตได้ เกิดจากความผันแปรหรือความแตกต่างเล็ก ๆ น้อยของวัตถุดิบและปัจจัยการผลิตต่าง ๆ ซึ่งแน่นอนว่าไม่มีของสองสิ่งที่เหมาะสมกันทุกประการ วัตถุดิบ 100 ชิ้น ที่มีขนาดตรงกันตามข้อกำหนดทั้ง 100 ชิ้นก็จะมีขนาดแต่ละชิ้นที่แตกต่างออกไป เพียงแต่ความแตกต่างเหล่านั้นอยู่ในพิสัยที่ของเขตข้อกำหนดได้อนุญาตเอาไว้แล้วในค่า พิกัดความเผื่อ (Tolerance) ของชิ้นงาน

ฉะนั้นความผันแปรในคุณภาพของผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากสาเหตุที่เป็นปกติวิสัยของการผลิต จึงเป็นสิ่งที่ยอมรับไม่ได้ในการควบคุมคุณภาพด้วยแผนภูมินี้ นั่นคือ กระบวนการผลิตที่เขียน

แสดงด้วยแผนภูมิควบคุมแล้วไม่มีจุดใดจุดหนึ่งอยู่นอกเส้นขอบเขตควบคุม (The Process is in Control)

สาเหตุที่ระบุไม่ได้ หรือสาเหตุที่จำกัดได้ (Assignable Cause) เป็นลักษณะสาเหตุของความผันแปรที่เกิดจากความผิดพลาด ความผิดปกติ ความชำรุด ความไม่ได้เกณฑ์ เป็นต้น ของปัจจัยการผลิตต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพของผลิตภัณฑ์และไม่ใช่เป็นปกติวิสัย หรือธรรมชาติของการผลิตนั้น ๆ จำเป็นจะต้องได้รับการกำจัดหรือแก้ไขจึงจะทำให้คุณภาพของงานผลิตกลับเข้าสู่สภาวะปกติอีกครั้งได้

ในแผนภูมิควบคุม เมื่อมีจุด(ซึ่งเขียนจากการเก็บข้อมูล และวัดค่าชิ้นงานตัวอย่างจากการผลิต) ปรากฏว่าอยู่นอกเส้นขอบเขตควบคุมย่อมแสดงได้ว่าเกิดมีสาเหตุที่ระบุได้เกิดขึ้นมาในกระบวนการผลิตนั้นแล้ว และเรียกสภาวะการผลิตนั้นว่า กระบวนการผลิตอยู่นอกควบคุม (The process is Out of Control)

(คํารอง ทวีแสงสกุลไทย, 2538) ได้อธิบายว่าแผนภูมิควบคุมคือเป็นวิธีเทคนิคอีกชนิดหนึ่งที่ใช้ควบคุมการผลิตในระหว่างการผลิต เพื่อตรวจสอบว่ากระบวนการผลิตมีจุดใดเปลี่ยนแปลงหรือไม่หรือการเปลี่ยนแปลงนั้น ๆ ยังอยู่ในพิสัยควบคุมหรือไม่ ปกติจะใช้แผนภูมิควบคุมกับระบบการผลิตสภาพปกติ หรือมีการผลิตสม่ำเสมอ จะไม่ใช้กับการผลิตเป็นแบบเลว ๆ หรือผิดปกติ โดยเด็ดขาดจุดมุ่งหมายที่ใช้เทคนิคของแผนภูมิควบคุม มีดังนี้

- เพื่อหาเป้าหมายหรือมาตรฐานของการผลิต
- เพื่อใช้เป็นเครื่องมือตรวจสอบว่า การผลิตอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานหรือไม่
- เพื่อใช้เป็นเครื่องมือเพื่อให้ได้เป้าหมายที่วางแผนล่วงหน้าไว้แล้ว

การใช้แผนภูมิควบคุมในกระบวนการผลิต ควรมีเทคนิคต่อไปนี้ เลือกรับบริเวณที่จะควบคุมก่อน ปัญหาอะไรที่จะต้องทำ และเรามีมุ่งหมายอะไร จากการตัดสินใจในปัญหาทำให้ทราบทันทีอย่างชัดเจนว่า ต้องการข้อมูลอะไรพิจารณาการใช้แผนภูมิควบคุมแบบไหน อาจจะเป็นแผนภูมิแบบ $\bar{X} - R$, $\bar{x}$, pn , p , c หรือ u chart ก็ได้ขึ้นอยู่กับโรงงานและผลิตภัณฑ์แต่ละแห่งทำแผนภูมิควบคุม

แผนภูมิควบคุม $\bar{X} - R$ Chart และ $\bar{X} - S$ Chart

เป็นแผนภูมิควบคุมของข้อมูลเชิงผันแปร โดยแยกออกเป็นแผนภูมิแสดงค่าเฉลี่ยของข้อมูลซึ่งจะแสดงความแปรปรวนระหว่างกลุ่ม และแผนภูมิที่แสดงค่าพิสัยของข้อมูลซึ่งจะแสดงความแปรปรวนภายในกลุ่ม โดยเส้นควบคุมต่างๆ สามารถที่จะคำนวณได้ดังสมการ

$$X : CL = \bar{X} \quad UCL = \bar{X} + A_2 R \quad LCL = \bar{X} - A_2 R$$

$$UCL = \bar{X} + A_3 S \quad LCL = \bar{X} - A_3 S$$

$$R : CL = \bar{R} \quad UCL = D_4 R \quad LCL = D_3 R$$

$$S : CL = \bar{S} \quad UCL = B_4 S \quad LCL = B_3 S$$

แผนภูมิควบคุม p chart และ np chart

เป็นแผนภูมิควบคุมที่แสดงข้อมูลของสัดส่วนของของเสียและจำนวนของเสียที่เกิดขึ้นต่อเวลาสำหรับ p chart และ np chart ตามลำดับ ซึ่งสัดส่วนของของเสีย (p) สำหรับแต่ละกลุ่มตัวอย่างคำนวณได้จาก

$$P = \frac{x}{n}$$

โดยที่ x คือจำนวนของของเสียที่ตรวจพบ และ n คือจำนวนสิ่งตัวอย่างทั้งหมดที่ทำการตรวจสอบ และสำหรับเส้นควบคุมต่างๆ คำนวณได้จากสมการ

$$CL = p = UCL$$

สำหรับ np Chart เส้นควบคุมต่างๆ คำนวณได้ดังนี้ คือ

$$CL = p = UCL$$

นอกจากนี้ยังมีแผนภูมิควบคุม XmR Chart หรือ ImR Chart ซึ่งเป็นแผนภูมิควบคุมที่ประกอบด้วยแผนภูมิที่แสดงถึงข้อมูลแต่ละตัวและค่า moving range (mR), c Chart (Number of Nonconformities) คือแผนภูมิควบคุมที่แสดงถึงจำนวนข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นต่อหน่วยที่วัด เช่น จำนวนจุดเชื่อมที่ข้อบกพร่องต่อแผ่นวงจร, u Chart (Nonconformities per Unit) คือแผนภูมิควบคุมที่แสดงจำนวนของข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นต่อหน่วยวัดเช่นเดียวกับ u Chart แต่ใช้ในกรณีที่ขนาดของแต่ละกลุ่มตัวอย่าง (Subgroup) ไม่เท่ากันตลอดการเก็บข้อมูล

สำหรับการวิเคราะห์เก็บข้อมูลในช่วงเวลาที่เหมาะสมแล้วใช้ข้อมูลที่ผ่านมาทำแผนภูมิ ถ้ามีจุดใด ๆ ผิดปกติต้องทำการค้นหาเหตุผลที่ทำให้คุณภาพเปลี่ยนไปทันที แล้วทำการแก้ไขสร้างแผนภูมิควบคุมสำหรับการควบคุมในโรงงาน หากว่าต้นเหตุที่ทำให้คุณภาพเปลี่ยนได้ขจัดหมดสิ้นแล้วและกระบวนการผลิตคงที่ ให้พิจารณาดูอีกครั้งว่าผลิตภัณฑ์ได้มาตรฐานตามที่กำหนดไว้หรือไม่ หลังจากนั้นถ้าทุกอย่างเรียบร้อยก็ให้สรุปผลทั้งหมดเพื่อทำมาตรฐานวิธีการทำงาน (Standardize Working Procedure) หรืออาจจะมีการปรับปรุงให้ดีขึ้น ถ้าจำเป็นต่อเส้นควบคุมของแผนภูมิออกไป จากนั้นพลอตข้อมูลที่เก็บได้ในแต่ละวันต่อไปควบคุมกระบวนการผลิต

แผนภูมิควบคุมจะชี้แสดงออกให้เห็นว่าสถานะที่โรงงานอยู่ภายใต้การควบคุมที่ดีหรือไม่ แต่ถ้าปรากฏว่ามีสิ่งผิดปกติเกิดขึ้น ต้องการค้นหาสาเหตุทันที แล้วแก้ไขให้ถูกต้องและคำนวณเส้นควบคุมใหม่ ถ้าเครื่องจักรหรือมาตรฐานการทำงานเปลี่ยนแปลง เส้นควบคุมต้องนำมาคำนวณใหม่ ถ้าการควบคุมกระบวนการผลิตในโรงงานยังดีตลอด ระดับคุณภาพที่แสดงบนแผนภูมิจะปรับดีขึ้นด้วย ในกรณีเช่นนี้ให้สังเกตแผนภูมิและควบคุมเป็นระยะ ในการคำนวณเส้นควบคุมให้สังเกตดูต่อไป

ข้อมูลที่จุดผิดปกติ ซึ่งค้นพบสาเหตุ หรือไม่มีการแก้ไขควรจะทำกรคำนวณใหม่

ข้อมูลที่จุดผิดปกติแต่ไม่พบสาเหตุหรือไม่มีการแก้ไขควรจะรวมเข้าไปในการคำนวณใหม่

วิธีการอ่านแผนภูมิควบคุม (วีรพงษ์ เกลิมจิระรัตน์, 2537)

สิ่งสำคัญที่สุดของการควบคุมคุณภาพโดยใช้แผนภูมิ คือ การอ่านหรือตีความหมายจากภาพที่ปรากฏบนแผนภูมิ เพื่อโยงเหตุผลไปที่สถานะของกระบวนการผลิตซึ่งได้ผลิตข้อมูลที่เรานำมาเขียนเป็นแผนภูมิควบคุมเพราะอาการผิดปกติต่าง ๆ ในกระบวนการผลิตที่จะมีผลต่อคุณภาพของผลิตภัณฑ์ จะแสดงออกให้ป็นรูปธรรมที่แผนภูมิควบคุมนี้เอง และเมื่อเราตรวจพบความผิดปกติของกระบวนการผลิตโดยอ่านจากแผนภูมิควบคุมนี้แล้ว เราจะได้ไปทำการแก้ไขที่สาเหตุของความผันแปรใด ๆ ในกระบวนการผลิตนั้นเพื่อปรับสถานะการผลิตให้กลับสู่สถานะที่อยู่ในควบคุม (In - Controlled) ได้ต่อไป